

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 47.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 20. novembir 1928.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsum, brævasvarnastøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

Tandlæge BREND

træffes 11-5. Telf. 114.

Europa i Smæltediglen.

Et 10 Aars Minde. November 1918 Republikkernes Maaned.

BANDARÍKINI í AMERÍKU, hava nú fingið nýggjan president, og menn fáa nú einaför aftur prógv fyri, hvussu sterk hin republikanska áskoðanin er ímillum íbúgvamannar í U. S. A.

Republikanararnir bóru sigurin heim og settu sín mann Hoover, inn sum president.

Hetta hevur óivað komið »Demokratunum« heldur dátt við, tí teir høvdu hugsað sær at vunnid sigur við sínum »váta« programmi, og seta *All Smith* inn í hvíta húsið. Men lagin vildi tað óðrvísi.

Hesir báðir politisku flokkarnir, Republikanarar og Demokratar, gjørd »forboðs«-málið til teirra mál, Republikanarnir fyri forboð, og Demokratarnir ímóti.

Hesi programpunktir hava, uttan at siga ómikið, verið nakað amerikansk. Hvorgin teirra, Demokratin ella Republikanarin, høvdu nakað til felags við hina sønnu amerikanska arbeidararorlu.

Oddamaður Javnaðarmanna í U. S. A., Morris Hillquit, segði frammanundan presidentvalinum í einari samroðu við eitt New-Yorkar-blád:

»Munurin er ikki so stórir ímillum báðar flokkarnar, Smiths og Hoovers. Tí meðan Hoovers flokkur er »turrur« og *All Smiths* »vátur«, so er sannleikurin, at báðir flokkarnir eru vátir. Hoovers fólk drekka í »smug«. *All Smiths* opinbert«.

Nú eru menn av ymissum áskoðan, um grundirnar fyri at Hoover við so stórum meiriluta gjørdist presidentur. Summir skylda uppá, at um Smith ikki var katolikkur, so varð hann valdur. Aðrir vilja siga, at Hoover kortini hevur sigrað uppá sitt »turra« program.

Hetta er væl fatandi. Tí hugsandi menniskjur, menn og kvinnur, ið minnst tær nógvu og toltu »salónir«, ið gjørdur býlivið ótrygt og legði heim oyðin, vilja ikki ynskja hesar »salónir« aftir, og óivað hava her mong stemmað »turt«, um tey ikki høyrdu til flokkin.

Hvussu »europæiske« Hoovers amerikanska áskoðan er um Europa, vil fíðin vísa.

Mangt talar fyri, at hann vil strevast fyri at reisa Europa aftur á fótir og hjálpa teim av krígunum skuldarbundnu londum undan tí tunga oki, ið hvílu á teimum.

Vit fáa nú at síggja.

I disse Dage for ti Aar siden var Europa i Smeltediglen. Den gigantiske, blodige Styrkeprøve mellem Stormagterne nærmeste sig Afslutningen. I Frankrig var de tyske Hæerstyrker paa Flugt og maatte romme Skyttegravs-linjerne, presset af de Allieredes ubarmhæjertige, jærnhaarde Tryk. I Tyskland fejede man den sidste Hohenzoller til Side med en foragtelig Gestus, og medens Revolutionens Arbejder- og Soldater-raad besatte Byerne, udraabte *Scheidemann* den tyske Republik fra Berlins Rigsdagsbygning, og *Sadalmager*svend *Ebert* blev det ny Tysklands første Rigs-kansler. Det var bevægede Dage, hvor Begivenhederne afløste hverandre med Lynets Hast. En ny Epoke af Verdenshistorien indlededes samtidig med, at Verdenskrigens sidste Skud lødnes.

Træk fra den tyske Revolution.

Den tyske Revolution maatte komme, saaledes som Forholdene efterhaanden havde formet sig i det store Rige. Medens Hæren forblødt i Skyttegravene, led den civile Befolkning Sult og Savn og knugedes næsten til Dødt i Blokadens frygtelige Følgetag. Et Had og Lede til Krigen og det herskende Autokrati bredte sig i alle Kredse af Befolkningen, og da Revolutionen sidst i Oktober brød løs i Budapest og Wien og sprængte det habsburgske Monarki i Stumper og Stykker, krævedes der kun en Gnist, for at det ogsaa skulde fænge i Tyskland. Gnisten kom fra Marinebyen Kiel, hvor Matroserne den 3. November gjorde Oprør paa de i Havnen liggende Krigsskibe. Inden der var gaaet 24 Timer, havde Revolutionen bredt sig over Slesvig og Nordtyskland. Overalt dannedes der Soldater-raad. De røde Faner hejstes paa Stationsbygningerne, og Soldaterne rev Kokarderne af deres Huer. Kejserens Broder, Prins Heinrich, maatte under Livsfare flygte fra Kiel, og Folket krævede højlydt Kejserens Afgang. Den socialdemokratiske Hovedbestyrelse tilstillede Rigs-kansler Prins Max et Ultimatum, der foruden andre Krav fordrede Kejserens og Kronprinsens Afgang inden den 8. November om Middagen. I modsat Fald vilde Socialdemokraterne træde ud af Regeringen. Samme Dag sendte Prins Max sin Afskeds-begæring til Kejseren, der befandt sig i det store Hovedkvarter i Spa. Max betonedde Umuligheden af at danne Regering udenom Socialdemokratiet, og Kejseren opfattede med Rette denne Meddelelse som en Opfordring til Tronfragelse. Men *Wilhelm* vilde ikke. »Jeg tænker ikke paa at takke af,« sagde han, og han tilføjede med en ubegribelig Mangel paa Evne til at be-

domme Situationen: »Mit Dynasti har givet Riget og Projsen saa store Ting.« Den 9. November om Morgenen udsendte Prins Max paa eget Initiativ den opsigtsvækkende Kundgørelse om, at Kejseren og Kongen havde besluttet at give Afkald paa Tronen, og hermed var i Virkeligheden den *Wilhelmske* Æra afsluttet. Da Hindenburg sammen med tre Officerer indtrængende raadede *Wilhelm* til ogsaa at abdicere som Konge af Projsen, gav han efter. Om Aftenen raadede Kejserens nærmeste Omgivelser ham til at rejse til Holland, og han gav omsider efter.

Den 10. November Kl. 5 om Morgenen rejste Kejseren i Automobil direkte til den hollandske Grænsestation Eyst. Her steg han ind i et Hoftog, som var ført dertil over Liège. Medens Kejseren opholdt sig i Toget, førtes Forhandlingerne med den hollandske Regering til Ende, og Gennemrejse blev tilladt. Ekskejsen tog Ophold paa Slottet Amerongen. Omtrent samtidig skrev en Soldat med Kridt paa det kongelige Slot i Berlin: *Wilhelm von Hohenzollern — fahnenflüchtig*.

Den tyske Republik bliver til.

Wilhelm var ude af Sagaen og sad som Fange paa det hollandske Slot. I Rigshovedstaden arbejdede man med feberagtig Hast paa at samle Arbejder- og Soldateraadene under en fælles Rigsløvelse; et vanskeligt Hverv, som besværliggjordes af Bolschevikernes Undermineringsarbejde. Den 9. og 10. November rasede Gadekampene i Berlin mellem Tilhængerne af det gamle og det nye System. Rigs-kansler *Ebert* arbejdede paa at faa Følging med de uafhængige Socialdemokrater. Den 11. November lykkedes det at naa til en Overenskomst, og den provisoriske Revolutions-regering blev dannet. Folkekommissærernes Raad, som den benævnedes, bestod af Flertals-socialisterne *Ebert*, *Scheidemann* og *Landsberg* og de uafhængige Socialister *Haase*, *Dittmann* og *Barth*. Paa dette Grundlag dannedes den tyske Folkerepublik. I et Opraab af 13. November blev dens Program formuleret: 8-Timers-Arbejdsdagens Gennemførelse, Valg til den grundlovgivende Forsamling, Sikring af en ordnet Folkeernæring, Belejringstilstandens Ophævelse m. m. Regeringen udstedte endvidere et Opraab til Landbefolkningen om straks at danne Bønderaad, som kunde deltage i Organiseringen af Nærings-middelforsyningen.

I Indenrigsministeriet begyndte man paa Forarbejderne til Inddeling af Valgkredsene med Henblik paa Valget til den grundlovgivende Nationalforsamling, og et Udkast til en

Valglov med lige almindelig Valgret efter Forholdstal forelaa færdig i Hovedtrækkene i Midten af November. Den 25. November samledes i Berlin en Rigs-konference af Delegerede fra de tyske Forbundsstaters Revolutionsregeringer paa ca. 70 Medlemmer. Man fastslog her i en Resolution, udarbejdet af *Ebert*, Opretholdelse af Tysklands Enhed som en absolut Nødvendighed. Der udtaltes almindelig Tilslutning til Indkaldelsen af en konstituerende Nationalforsamling. Indtil da repræsenterede Arbejder- og Soldateraadene Folkeviljen. Endelig besluttedes det at arbejde for en hurtig Gennemførelse af en Preliminærfred.

Ebert sluttede Mødet med at udtale: Hvis den tyske Republik skal vedblive at leve, trænger den til Arbejde. Socialismen er Arbejde. Den appellerer til Arbejderne og Soldaterne, for at de tyske Arbejdere skal vise Verden, at 50 Aars Opdragelse til Selvtugt ved Socialdemokratiet ikke har været spildt. Beretningerne paa Mødet i Dag gør det til Pligt for alle at skaffe den ny Republik statsretlig Fæstelse i Nationalforsamlingen.

Vaabenstilstanden afsluttes i Skoven i Compiègne.

Medens Begivenhederne i Tyskland udviklede sig, afsluttedes i General *Fochs* Salonvogn i Compiègne-Skoven den Vaabenhvile, som Europas og Amerikas Folkeslag havde ventet paa med Længsel.

Allerede den 4. November fik Østrig-Ungarn bevilget Vaabenstilstand, og samme Dag gav de Allieredes »Overste Raad« Præsident *Wilson* en Bemyndigelse til at anmode Tyskland om at sende en Parlamentarier til *Marchal Foch* for at erfare Vaabenstilstandsbetingelserne.

Den tyske Vaabenstilstands-delegation kom til at bestaa af den ny Statssekretær *Erzberger*, Generalerne *Winterfeld* og *Gündel*, Kaptajn *Wanselan* og Grev *Oberdorff*. De Allierede repræsenteredes af *Foch* og den britiske Admiral *Wemyss*. Torsdag den 7. November passerede den tyske Delegation de franske Forposter i Egnen ved Fourmies, og Kl. 10 Aften ankom Delegationen til Stationen *Rehondes*, som ligger midt i Compiègne-Skoven, en 6 km øst for selve Compiègne. En af de tyske Delegerede har skildret den historiske Rejse og fortæller bl. a., at Automobilturen med de franske Officerer varede seks Timer. Han fortsætter: »Det lod til, at den med Vilje var gjort saa langvarig, for at man kunde vise os de ødelagte Egne. En af Franskmandene pegede paa Ruinerne af en By og nævnte et Navn, f. Eks.: Det er St.

Quentin. Om Aftenen ventede et Tog os et eller andet Sted, Jalousierne blev trukket for, og da vi vaagnede, befandt vi os midt i en Skov. Nu véd vi, at vi underhandlede i Skoven ved Compiègne. Maaske var det af Hensyn til vor Sikkerhed, at vi ikke blev bragt til en By. Muligvis frygtede man Voldshandlinger fra Befolkningens Side. To Tog holdt paa Sporene. Det ene var *Fochs* og hans Ledsa-geres, det andet vort. I disse to Tog levede, arbejdede og underhandlede vi.«

Det historiske Møde mellem Erzberger og Foch.

Den 8. November om Morgenen mødtes Delegationen med *Foch*, som modtog Tyskerne med disse Ord:

— Hvad ønsker De, mine Herrer?

Erzberger forsøger at forvandle Kapitulationen til en Forhandling og svarer:

— Vi kommer for at modtage Deres Forslag til Afslutning af Vaabenstilstand.

Foch svarer: Beder De om Vaabenstilstand?

Erzberger: Vi beder om Vaabenstilstand.

Foch: Saa skal de allierede Regeringers Betingelser blive læst op.

Op læsningen varede et Par Timer. Den tyske Delegation var forferdet over de strænge Betingelser og satte sig straks i Forbindelse med sin Regering. Kaptajn *Helldorff* sendtes som Kurér til det tyske Hovedkvarter, ledsaget af den franske Kaptajn *Bourbon-Busset*. Og efter forskellige Besværligheder naaede de Spa den 10. November om Aftenen. Her herskede den ubeskriveligste Forvirring, forarsaget af Oprøret i Tyskland og Kejserens Flugt til Holland. Under disse Forhold var der intet andet at gøre end at skrive under. Udenrigsminister *Solf* telegraferede til *Erzberger*, at han skulde underskrive Vaabenstilstandsaktaten, hvilket skete den 11. November Kl. 5 Morgen. Ved Middagstid ophørte Kanonernes Torden, som i over fire Aar havde gjort Verden til et Helvede. I Løbet af Maanedens rommede de tyske Hærstyrker under store Vanskeligheder Frankrig og Belgien, og den 1. December overskred de Allieredes Tropper den tyske Grænse for at besætte de tre Brohoveder paa Rhinens Østbred: Mainz, Coblenz og Köln.

De øvrige Republikker.

November 1918 var Republikernes Maaned. Foruden Tyskland rystede ogsaa Østrig-Ungarn det habsburgske Dynasti af sig, og den kunstige Stat omdannedes til en Række nationale Samfund. Dagen efter, at Kejser *Wilhelm* havde abdiceret, trak Kejser *Karl* sig tilbage til Privatlivet efter en 2-aarig Reringstid.

Den 14. November samledes den czechiske Nationalforsamling for at fæstne denne ny Republiks Konturer. To Dage efter proklameredes den ungarske